

DOORSTROOMFINALITEIT

		1 ^e leerjaar 2 ^e graad	2 ^e leerjaar 2 ^e graad
Attestering 2 ^e en 3 ^e graad voltijds SO		<ul style="list-style-type: none"> • Oriënteringsattest A: mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgende leerjaar; • Oriënteringsattest B: mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgende leerjaar behalve bepaalde finaliteit(en)/onderwijsvorm(en)/studierichting(en); • Oriënteringsattest C: mits leerjaar niet met vrucht beëindigd. 	<ul style="list-style-type: none"> • Oriënteringsattest A: mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgende leerjaar; • Oriënteringsattest B: mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgende leerjaar behalve bepaalde finaliteit(en)/onderwijsvorm(en)/studierichting(en); • Oriënteringsattest C: mits leerjaar niet met vrucht beëindigd; • Getuigschrift 2^e graad SO: mits 1^e en 2^e leerjaar 2^e graad met vrucht beëindigd (oriënteringsattest A of B).
		<p>1^e leerjaar 3^e graad</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oriënteringsattest A: mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgende leerjaar; • Oriënteringsattest C: mits leerjaar niet met vrucht beëindigd. 	<p>2e leerjaar 3e graad</p> <ul style="list-style-type: none"> • Diploma secundair onderwijs, OK4: mits leerjaar met vrucht beëindigd; • Oriënteringsattest C: mits leerjaar niet met vrucht beëindigd; <p>Uitsluitend aan het einde van het schooljaar (én in combinatie met een C-attest):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bewijs van slagen voor de basisvorming: mits leerling geslaagd voor onderdeel vorming dat gemeenschappelijk is voor alle studierichtingen van de doorstroomfinaliteit.

DUBBELE FINALITEIT

		1 ^e leerjaar 2 ^e graad (niet-duaal)	2 ^e leerjaar 2 ^e graad (niet-duaal)
Attestering 2 ^e en 3 ^e graad voltijds SO		<ul style="list-style-type: none"> • Oriënteringsattest A: mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgende leerjaar; • Oriënteringsattest B: mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgende leerjaar behalve bepaalde finaliteit(en)/onderwijsvorm(en)/studierichting(en); • Oriënteringsattest C: mits leerjaar niet met vrucht beëindigd; • Bewijs van competenties: als de leerling in een structuuronderdeel van de dubbele finaliteit – kso of tso – beroepsgerichte competenties heeft bereikt die geen beroepskwalificatie of deelkwalificatie vormen én aan het einde van het schooljaar het structuuronderdeel verlaat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Oriënteringsattest A: mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgende leerjaar; • Oriënteringsattest B: mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgende leerjaar behalve bepaalde finaliteit(en)/onderwijsvorm(en)/studierichting(en); • Oriënteringsattest C: mits leerjaar niet met vrucht beëindigd; • Getuigschrift 2^e graad SO: mits 1^e en 2^e leerjaar 2^e graad met vrucht beëindigd (oriënteringsattest A of B); • Bewijs van competenties: op het einde van het schooljaar als de leerling in een structuuronderdeel van de dubbele finaliteit – kso of tso – beroepsgerichte competenties heeft bereikt die geen beroepskwalificatie of deelkwalificatie vormen.
		<p>AANDACHT (standpunt PBD):</p> <p>In de 2^e graad dubbele finaliteit (niet-duaal) worden de competenties uit het BK niet volwaardig en integraal gerealiseerd. Op basis van de leerplandoelen worden er geen bewijzen van competenties afgeleverd.</p> <p>Een school kan dit wel doen maar dan enkel op basis van schooleigen doelen.</p> <p>In de 3e graad dubbele finaliteit (dual en niet-duaal) worden competenties uit het BK wel volwaardig én integraal gerealiseerd.</p>	
		<p>1e leerjaar 3e graad (dual en niet-duaal)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oriënteringsattest A: mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgende leerjaar; • Oriënteringsattest B: mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgend leerjaar behalve in de dubbele finaliteit (tso/kso); • Oriënteringsattest C: mits leerjaar niet met vrucht beëindigd. <p>Uitsluitend aan het einde van het schooljaar én als de leerling van school of studierichting verandert (én in combinatie met een C-attest):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bewijs van beroepskwalificatie: mits leerling de beroepsgerichte competenties die een beroepskwalificatie vormen in voldoende mate heeft behaald; • Bewijs van deelkwalificatie: mits leerling de beroepsgerichte competenties die een deelkwalificatie vormen in voldoende mate heeft behaald; • Bewijs van competenties¹: mits leerling beroepsgerichte competenties heeft bereikt die geen beroeps- of deelkwalificatie vormen. 	<p>2^e leerjaar 3^e graad (dual en niet-duaal)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Diploma secundair onderwijs, OK4: mits leerjaar met vrucht beëindigd en de beroepsgerichte competenties van de beroepskwalificatie(s) en in voorkomend geval van de deelkwalificatie(s) die eraan verbonden zijn, in voldoende mate heeft behaald; <ul style="list-style-type: none"> ◦ Verklaring school bij diploma secundair onderwijs, studierichting dier- en landbouwtechnische wetenschappen met invulling "akkerbouw en veeteelt", waardoor houder bij de bevoegde FOD een fytollicentie kan aanvragen (zie 10.2.1.11 van omzendbrief SO 64); • Oriënteringsattest C: mits leerjaar niet met vrucht beëindigd <p>Uitsluitend aan het einde van het schooljaar (én in combinatie met een C-attest):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bewijs van beroepskwalificatie: mits leerling de beroepsgerichte competenties die een beroepskwalificatie vormen in voldoende mate heeft behaald; • Bewijs van deelkwalificatie: mits leerling de beroepsgerichte competenties die een deelkwalificatie vormen in voldoende mate heeft behaald; • Bewijs van competenties: mits leerling beroepsgerichte competenties heeft bereikt die geen beroeps- of deelkwalificatie vormen. • Bewijs van slagen voor de basisvorming: mits leerling geslaagd voor onderdeel vorming dat gemeenschappelijk is voor alle studierichtingen van de dubbele finaliteit.

¹ Als de leerling aan het einde van het schooljaar van school of studierichting verandert, dan kan aan de leerling ook een combinatie van bovenvermelde bewijzen worden uitgereikt, afhankelijk van welke beroepsgerichte competenties de leerling heeft bereikt. Een bewijs van deelkwalificatie wordt echter niet afgeleverd als de leerling in het structuuronderdeel in kwestie een bewijs van beroepskwalificatie behaalt waarin de deelkwalificatie vervat zit.

ARBEIDSMARKTFINALITEIT

1^e leerjaar 2^e graad (dual en niet-dual)

- **Oriënteringsattest A:** mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgende leerjaar;
- **Oriënteringsattest B:** mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgende leerjaar behalve bepaalde finaliteit(en)/onderwijsvorm(en)/studierichting(en);
- **Oriënteringsattest C:** mits leerjaar niet met vrucht beëindigd;
- **Bewijs van competenties:** als de leerling in een structuuronderdeel van de arbeidsmarktfinaliteit – bso – beroepsgerichte competenties heeft bereikt die geen beroepskwalificatie of deelkwalificatie vormen én aan het einde van het schooljaar het structuuronderdeel verlaat.

2e leerjaar 2e graad (dual en niet-dual)

- **Oriënteringsattest A:** mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgende leerjaar;
- **Oriënteringsattest B:** mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgende leerjaar behalve bepaalde studierichtingen;
- **Oriënteringsattest C:** mits leerjaar niet met vrucht beëindigd;
- **Getuigschrift 2e graad SO:** mits 1e en 2e leerjaar 2e graad met vrucht beëindigd (oriënteringsattest A of B);
- **Bewijs van competenties:** op het einde van het schooljaar (én in combinatie met een C-attest) als de leerling in een structuuronderdeel van de arbeidsmarktfinaliteit – bso – beroepsgerichte competenties heeft bereikt die geen beroepskwalificatie of deelkwalificatie vormen.

Specifiek voor duale structuuronderdelen:

- **Bewijs van beroepskwalificatie:** mits leerling de beroepsgerichte competenties die een beroepskwalificatie vormen in voldoende mate heeft behaald (op het einde van het schooljaar én in combinatie met een C-attest);
- **Bewijs van deelkwalificatie:** mits leerling de beroepsgerichte competenties die een deelkwalificatie vormen in voldoende mate heeft behaald (op het einde van het schooljaar én in combinatie met een C-attest);
- **Bewijs van competenties:** mits leerling beroepsgerichte competenties heeft bereikt die geen beroeps- of deelkwalificatie vormen (op het einde van het schooljaar én in combinatie met een C-attest);
- **Getuigschrift van de 2e graad SO, OK2:** mits 1e en 2e leerjaar 2e graad met vrucht beëindigd (oriënteringsattest A of B).

AANDACHT (standpunt PBD):

In de 2e graad arbeidsmarktfinaliteit (niet-dual) worden de competenties uit het BK niet volwaardig en integraal gerealiseerd. Op basis van de leerplandoelen worden er geen bewijzen van competenties afgeleverd.

Een school kan dit wel doen maar dan enkel op basis van schooleigen doelen.

Voor OK2 dual (2de graad arbeidsmarktfinaliteit dual) en 3de graad arbeidsmarktfinaliteit (dual en niet-dual) worden competenties uit het BK wel volwaardig én integraal gerealiseerd.

1e leerjaar 3e graad (dual en niet-dual)

- **Oriënteringsattest A:** mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgende leerjaar;
- **Oriënteringsattest C:** mits leerjaar niet met vrucht beëindigd.
- **Getuigschrift van de 2e graad SO, OK2²:** als de leerling de nog niet behaalde doelen van een dual structuuronderdeel van de 2e graad arbeidsmarktfinaliteit – bso, of een structuuronderdeel van het buitengewoon secundair onderwijs, opleidingsvorm 3, dat leidt tot een onderwijskwalificatie niveau 2, in voldoende mate heeft behaald;

Uitsluitend aan het einde van het schooljaar én als de leerling van school of studierichting verandert (én in combinatie met een C-attest):

- **Bewijs van beroepskwalificatie:** mits leerling de beroepsgerichte competenties die een beroepskwalificatie vormen in voldoende mate heeft behaald;
- **Bewijs van deelkwalificatie:** mits leerling de beroepsgerichte competenties die een deelkwalificatie vormen in voldoende mate heeft behaald;
- **Bewijs van competenties:** mits leerling beroepsgerichte competenties heeft bereikt die geen beroeps- of deelkwalificatie vormen.

Specifiek voor duale structuuronderdelen:

- **Getuigschrift 2^e graad SO:** als de leerling, die is ingestroomd op basis van een certificaat uit het stelsel Leren en Werken dat niet gebaseerd is op een beroepskwalificatie, de nog niet behaalde doelen van de 2^e graad arbeidsmarktfinaliteit – bso, in voldoende mate heeft behaald.

2^e leerjaar 3^e graad (dual en niet-dual)

- **Diploma secundair onderwijs, OK3³:** mits leerjaar met vrucht beëindigd en de beroepsgerichte competenties van de beroepskwalificatie(s) en in voorkomend geval van de deelkwalificatie(s) die eraan verbonden zijn, in voldoende mate heeft behaald;
- **Oriënteringsattest C:** mits leerjaar niet met vrucht beëindigd.
- **Getuigschrift van de 2^e graad SO, OK2:** als de leerling de nog niet behaalde doelen van een dual structuuronderdeel van de 2e graad arbeidsmarktfinaliteit – bso, of een structuuronderdeel van het buitengewoon secundair onderwijs, opleidingsvorm 3, dat leidt tot een onderwijskwalificatie niveau 2, in voldoende mate heeft behaald;

Uitsluitend aan het einde van het schooljaar (én in combinatie met een C-attest):

- **Bewijs van beroepskwalificatie:** mits leerling de beroepsgerichte competenties die een beroepskwalificatie vormen in voldoende mate heeft behaald;
- **Bewijs van deelkwalificatie:** mits leerling de beroepsgerichte competenties die een deelkwalificatie vormen in voldoende mate heeft behaald;
- **Bewijs van competenties:** mits leerling beroepsgerichte competenties heeft bereikt die geen beroeps- of deelkwalificatie vormen.
- **Bewijs van slagen voor de basisvorming:** mits leerling geslaagd voor onderdeel vorming dat gemeenschappelijk is voor alle studierichtingen van de arbeidsmarktfinaliteit.

Attestingering 2^e en 3^e graad voltijds SO

²Als de leerling het getuigschrift van de 2^e graad SO, OK2 behaalt, dan worden de bewijzen van deel- of beroepskwalificatie(s) die erin vervat zitten niet afzonderlijk afgeleverd.

³Als de leerling het diploma SO, OK3 behaalt, dan worden de bewijzen van deel- of beroepskwalificatie(s) die erin vervat zitten niet afzonderlijk afgeleverd.

ARBEIDSMARKTFINALITEIT

1 ^e leerjaar 2 ^e graad (aanlooffase)	2 ^e leerjaar 2 ^e graad (aanlooffase)
<ul style="list-style-type: none"> • Oriënteringsattest A: mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgende leerjaar; • Oriënteringsattest B: mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgende leerjaar behalve bepaalde finaliteiten/onderwijsvormen/studierichtingen; • Oriënteringsattest C: mits leerjaar niet met vrucht beëindigd; • Bewijs van competenties: als de leerling in een aanloopstructuuronderdeel van de arbeidsmarktfinaliteit – bso – beroepsgerichte competenties heeft bereikt én aan het einde van het schooljaar het aanloopstructuuronderdeel verlaat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Oriënteringsattest C: mits leerjaar niet met vrucht beëindigd; • Bewijs van competenties: op het einde van het schooljaar (én in combinatie met een C-attest) als de leerling in een aanloopstructuuronderdeel van de arbeidsmarktfinaliteit – bso – beroepsgerichte competenties heeft bereikt. <p>Kwalificerend traject op maat (uitzonderlijk!!!)**:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Getuigschrift van de 2e graad SO, OK2: mits 1^e en 2^e leerjaar 2^e graad met vrucht beëindigd (oriënteringsattest A of B); • Oriënteringsattest C + Bewijs van beroepskwalificatie: mits leerling de beroepsgerichte competenties die een beroepskwalificatie vormen in voldoende mate heeft behaald (op het einde van het schooljaar); • Oriënteringsattest C + Bewijs van deelkwalificatie: mits leerling de beroepsgerichte competenties die een deelkwalificatie vormen in voldoende mate heeft behaald (op het einde van het schooljaar); • Oriënteringsattest C + Bewijs van competenties: mits leerling beroepsgerichte competenties heeft bereikt die geen beroeps- of deelkwalificatie vormen (op het einde van het schooljaar).
1 ^e leerjaar 3 ^e graad (aanlooffase)	2 ^e leerjaar 3 ^e graad (aanlooffase)
<ul style="list-style-type: none"> • Oriënteringsattest A: mits leerjaar met vrucht beëindigd en toelating tot volgende leerjaar; • Oriënteringsattest C: mits leerjaar niet met vrucht beëindigd; • Bewijs van competenties: als de leerling in een aanloopstructuuronderdeel van de arbeidsmarktfinaliteit – bso – beroepsgerichte competenties heeft bereikt én aan het einde van het schooljaar het aanloopstructuuronderdeel verlaat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Oriënteringsattest C: mits leerjaar niet met vrucht beëindigd; • Bewijs van competenties: als de leerling in een aanloopstructuuronderdeel van de arbeidsmarktfinaliteit – bso – beroepsgerichte competenties heeft bereikt op het einde van het schooljaar.

Bijkomende informatie is terug te vinden in de omzendbrief SO/2019/01 betreft duaal leren en de aanlooffase.

- ♦ Wat de studiebekrachtiging op het einde van de aanlooffase betreft, is het belangrijk om te duiden op het voorbereidende karakter van de aanlooffase. Een aanlooffase duurt dan ook zo kort als mogelijk.
- ♦ Wat de studiebekrachtiging betreft voor leerlingen die overstappen van het aanloopstructuuronderdeel naar het duaal structuuronderdeel: de leerling krijgt een school- of centrameigen attest indien er geen competenties werden behaald.
- ♦ Indien een leerling langer dan een schooljaar in de aanlooffase blijft, wordt op het eind van het eerste leerjaar een attest regelmatige lesbijwoning of een oriënteringsattest uitgereikt, afhankelijk van de keuze voor graad- of leerjaarevaluatie.
- ♦ ** Op **niveau van de 2^e graad** is een kwalificerend traject op maat via de aanlooffase mogelijk. Concreet wil dit zeggen dat voor leerlingen op niveau van de 2^e graad, ingeschreven in een aanloopstructuuronderdeel dat rechtstreeks is afgeleid van een duaal structuuronderdeel (en dus niet een aanloopstructuuronderdeel afgebakend op niveau van het studiedomein of een inhoudelijk geheel binnen het studiedomein), waarvoor gedurende het traject in de aanlooffase blijkt dat de overstap naar het bovenliggende structuuronderdeel "dual" 2^e graad niet mogelijk is, de klassenraad kan beslissen om de doelen van het bovenliggende structuuronderdeel "dual" 2^e graad na te streven in een kwalificerend traject op maat. De school moet deze noodzaak kunnen aantonen. Dit moet voorgelegd kunnen worden aan de onderwijsinspectie bij een doorlichting. Aan een leerling waarvoor de klassenraad beslist om de overstap te maken naar een kwalificerend traject en bijgevolg de doelen van het bovenliggende duale structuuronderdeel na te streven, kan de studiebekrachtiging uitgereikt worden die is vastgelegd in het curriculum dossier van die duale opleiding. Op deze manier kan een leerling, wanneer deze het onderwijs verlaat via de aanlooffase, dus de beroeps- of deelkwalificatie uit dat duale structuuronderdeel van de tweede graad behalen, of een onderwijskwalificatie niveau 2.

7^e leerjaren

7^e leerjaar gericht op het hoger onderwijs na OK4

- **Attest van regelmatige lesbijwoning:** mits het leerjaar geheel gevolgd.

7^e leerjaar gericht op hoger onderwijs na OK3

- **Diploma SO, OK4:** mits leerjaar met vrucht beëindigd;
- **Oriënteringsattest C:** mits beëindigd doch niet met vrucht.

7^e leerjaar gericht op instroom arbeidsmarkt na OK4

- **Bewijs van beroepskwalificatie:** mits beroepsgerichte competenties die een beroepskwalificatie vormen in voldoende mate behaald. In geval van vervroegde studiebekrachtiging (als de leerling de volledige opleiding succesvol heeft beëindigd) kan dit ook op een andere datum dan 31 januari of 30 juni worden uitgereikt;
- **Bewijs van deelkwalificatie:** mits beroepsgerichte competenties die een deelkwalificatie vormen in voldoende mate behaald;
- **Bewijs van competenties:** mits beroepsgerichte competenties bereikt die geen beroepskwalificatie of deelkwalificatie vormen;
- **Oriënteringsattest C:** mits beëindigd doch niet met vrucht.

7^e leerjaar gericht op instroom arbeidsmarkt na OK3

- **Bewijs van beroepskwalificatie:** mits beroepsgerichte competenties die een beroepskwalificatie vormen in voldoende mate behaald. In geval van vervroegde studiebekrachtiging (als de leerling de volledige opleiding succesvol heeft beëindigd) kan dit ook op een andere datum dan 31 januari of 30 juni worden uitgereikt;
- **Bewijs van deelkwalificatie:** mits beroepsgerichte competenties die een deelkwalificatie vormen in voldoende mate behaald;
- **Bewijs van competenties:** mits beroepsgerichte competenties bereikt die geen beroepskwalificatie of deelkwalificatie vormen;
- **Oriënteringsattest C:** mits beëindigd doch niet met vrucht.

BIJKOMENDE AANDACHTSPUNTEN

GRAADEVALUATIE

Een schoolbestuur kan ervoor kiezen om in de 1^e graad B-stroom en, in uitzonderlijke gevallen, in de 2^e (dual en niet-dual) of 3^e graad (dual en niet-dual) geen toelatingsvoorwaarden per leerjaar maar per graad te hanteren. Daaruit volgt dat de evaluatie per graad (en niet per leerjaar) gebeurt:

- ♦ de uitreiking van een oriënteringsattest in het 1^e leerjaar van de graad wordt vervangen door de uitreiking van een attest van lesbijwoning als regelmatige leerling;
- ♦ de delibererende klassenraad van het 1^e leerjaar van de graad kent toch een oriënteringsattest toe aan elke leerling die het leerjaar heeft beëindigd en voor het einde van de graad overstapt naar een structuuronderdeel van dezelfde of een andere school waar men werkt met toelatingsvoorwaarden per leerjaar;
- ♦ op het einde van het 2^e leerjaar B krijgt elke leerling die het 2^e leerjaar van de 1ste graad met vrucht heeft beëindigd een getuigschrift basisonderwijs.

OVERGANG MET TEKORTEN

In het 1^e leerjaar van de 1^e, 2^e of 3^e graad kan de delibererende klassenraad in samenspraak met de toelatingsklassenraad beslissen om een individuele leerling te laten overgaan met tekorten (flexibel leertraject). De leerling krijgt dan een attest van lesbijwoning als regelmatige leerlingen in plaats van een oriënteringsattest aan het einde van het 1^e leerjaar van de graad.

Als de leerling het 2^e leerjaar van de graad niet met vrucht beëindigd, maar wel de tekorten van het 1^e leerjaar van de graad wegwerkt, wordt er alsnog een oriënteringsattest A toegekend voor het 1^e leerjaar van de graad.

Als de leerling, zonder dat de tekorten zijn weggewerkt, overstapt naar een structuuronderdeel van dezelfde of een andere school waar geen gebruik gemaakt wordt van deze regeling dan wordt alsnog een oriënteringsattest toegekend voor het 1^e leerjaar van de graad.

OVERZITTEN

Overzitten na een B-attest, met of zonder studieverandering, kan nog enkel na een gunstig advies van de delibererende klassenraad.

Bij ongunstig advies van de delibererende klassenraad moet de leerling, ongeacht de school, naar het hoger leerjaar overgaan.

Het advies van de klassenraad is bindend en wordt in het leerlingendossier opgenomen.

De delibererende klassenraad geeft **geen advies in de volgende gevallen**:

- ♦ wanneer de leerling het tweede leerjaar van de eerste graad, het eerste leerjaar of het tweede leerjaar van de tweede graad met vrucht en met clausulering voor minstens alle structuuronderdelen van drie onderwijsvormen of twee finaliteiten heeft beëindigd;
- ♦ wanneer de klassenraad een oriënteringsattest B uitreikt in het eerste leerjaar van de derde graad dubbele finaliteit.

In deze gevallen behoudt de leerling het recht op overzitten. Op het betrokken oriënteringsattest wordt systematisch vermeld of de leerling wel of niet kan overzitten.

CLAUSULEREN

De volgende clausuleringen zijn mogelijk:

- ♦ in het eerste leerjaar A en het eerste leerjaar B: de uitsluiting van een of meer basisopties of een of meer pakketten van basisopties van het tweede leerjaar A of B;
- ♦ in het tweede leerjaar A, het tweede leerjaar B, het eerste en het tweede leerjaar van de tweede graad: de uitsluiting van een of meer finaliteiten, onderwijsvormen of afzonderlijke structuuronderdelen. **Een clausulering omvat steeds het gelijknamige duale en niet-duale structuuronderdeel.** Om ook het aanloopstructuuronderdeel uit te sluiten, moet de klassenraad dit apart clausuleren;
- ♦ in het eerste leerjaar van de derde graad dubbele finaliteit: de uitsluiting van alle structuuronderdelen van de dubbele finaliteit.

Bij clausulering houdt de klassenraad rekening met de volgende vereisten:

- ♦ clausulering mag studiekeuzes in de loop van het secundair onderwijs niet vroegtijdig sterk verenigen;
- ♦ clausulering mag niet alleen met het oog op het studieaanbod van de school zijn;
- ♦ clausulering moet rekening houden met de verplichte afspraken binnen de scholengemeenschap over een objectieve leerlingenoriëntering.

ADVIES ARBEIDSBEREIDHEID EN ARBEIDSRIJPHEID

Samen met de evaluatiebeslissing dat de leerling een leerjaar of een graad met vrucht heeft beëindigd (A- of B-attest), geeft de klassenraad een gunstig of ongunstig advies over de arbeidsbereidheid en een gunstig of ongunstig advies over de arbeidsrijpheid van de leerling in de volgende structuuronderdelen van het voltijds gewoon secundair onderwijs:

- ♦ alle niet-duale structuuronderdelen van het tweede leerjaar van de tweede graad van de dubbele finaliteit – kso of tso;
- ♦ alle niet-duale structuuronderdelen en niet-aanloopstructuuronderdelen van het tweede leerjaar van de tweede graad van de arbeidsmarktfinaliteit – bso;
- ♦ alle niet-duale structuuronderdelen van het eerste leerjaar van de derde graad van de dubbele finaliteit – kso of tso;
- ♦ alle niet-duale structuuronderdelen en niet-aanloopstructuuronderdelen van het eerste leerjaar van de derde graad van de arbeidsmarktfinaliteit – bso.

Het advies, dat wordt uitgebracht met het oog op een eventuele instap in duaal leren, is **niet-bindend** en vormt geen toelatingsvoorwaarde tot duale structuuronderdelen en aanloopstructuuronderdelen.

EVALUATIEBESLISSING VERVROEGEN

De evaluatiebeslissing kan voor individuele leerlingen in de eerste, tweede en derde graad vervroegd worden als de klassenraad oordeelt dat de leerling alle toepasbare doelen al bereikt heeft. Deze maatregel heeft tot gevolg dat ook de studiebekrachtiging vervroegd kan worden uitgereikt.

Dit kan bijvoorbeeld voor een cognitief sterk functionerende leerling of voor een leerling die overzit en zijn tekorten wegwerkt op een kortere termijn dan een volledig schooljaar.

Het initiatiefrecht hiertoe ligt enkel bij de klassenraad.

Deze mogelijkheid tot vervroegde uitreiking is niet van toepassing, wanneer deze in strijd is met andere toepasbare regelgeving met betrekking tot het uitgereikte studiebewijs. Zo dient bijvoorbeeld de regelgeving met betrekking tot de opleiding tot zorgkundige steeds samen te worden gelezen met de relevante federale bepalingen, die stellen dat een opleiding tot zorgkundige steeds (minstens) 1 jaar moet duren.

De delibererende klassenraad kan niet vervroegd een oriënteringsattest C uitreiken. Hieraan is gekoppeld dat een bewijs van competenties, een deelkwalificatie of beroepskwalificatie dus ook enkel op het einde van het schooljaar kan worden uitgereikt.

Op de modellen van studiebewijzen die gelden in de tweede of derde graad staat momenteel "30 juni." Dit houdt in dat de leerling de overstap maakt naar een hoger leerjaar. De instap in het hoger leerjaar wordt beschouwd als een laattijdige inschrijving. In dat geval komen deze beslissingen ook samen voor op eenzelfde proces-verbaal van 30 juni van hetzelfde schooljaar. In het geval van een vervroegde evaluatiebeslissing mag deze datum op het model worden aangepast.

GETUIGSCHRIFT BASISKENNIS BEDRIJFSBEHEER

Onder de volgende voorwaarden wordt aan de regelmatige leerling een getuigschrift over de basiskennis van het bedrijfsbeheer toegekend:

- ♦ in het voltijds secundair onderwijs: in elke studierichting van het tweede leerjaar van de derde graad waar de delibererende klassenraad beslist dat de betrokken leerling voldaan heeft voor het programma bedrijfsbeheer;

Het model van getuigschrift alsook bijkomende informatie hieromtrent is terug te vinden in [omzendbrief SO/2008/01](#).

SCHOOL/CENTRUMEIGEN ATTEST

Wanneer een leerling in de loop van het schooljaar stopt met zijn opleiding en een leerjaar dus slechts gedeeltelijk heeft gevolgd, dan reikt de school of het centrum enkel een school- of centrameigen attest uit.